

Historie parlamentarismu a české ústavnosti

Zemské sněmy

- Předchůdce moderního parlamentu
- V Praze, Brně a Olomouci
- Od 13. století

Revoluční rok 1848

- Řetězec revolucí, které se roku 1848 prohnaly Evropou, neobešel ani české země
- Česká politická reprezentace vedená měšťanstvem zformulovala své požadavky po občanských svobodách, národních a politických právech

Kabinetní listy

- Vydané císařem v březnu a dubnu
- Slibovaly:
  1. jazykovou rovnoprávnost
  2. svolávání českého zemského sněmu
  3. Stanovení zásad voleb

Duben 1848

- První volby, kterými měli být poprvé zvoleni poslanci zamýšleného Českého zemského sněmu coby zákonodárného sboru zemské samosprávy v rámci ústavního systému Rakouského císařství
- Kromě 210 šlechticů - pokračovatelů stavovského sněmu - mělo být navoleno 327 poslanců
- Sněm se nikdy nesešel

Pillersdorfova ústava

- 25. dubna 1848
- Oktrojovaná
- Nedržela sliby z kabinetních listů
- Na jejím základě svolán říšský sněm
- Klíčový význam – formulace zásad
- Nikdy nevešla v platnost

Zásady P. ústavy

- koncepce historických zemí říše jako provincií
- dvoukomorový říšský sněm – Poslanecká sněmovna a Senát
- císař - rozsáhlá pravomoc, jen **v zákonodárství omezen spoluúčastí sněmu**, v moci nařizovací omezena podpisem ministra – základ příští úpravy
- formulovala a zakotvila **demokratické svobody**: osobní, náboženská, svoboda tisku, ochrana listovního tajemství, národnostní rovnoprávnost, ústnost a veřejnost soudního řízení
- zachovávala **převahu feudálních velkostatkářů** – počtem 150 zasedali v horní sněmovně
- nespravedlivý volební řád – **dělnictvo nemá volební právo**

Říšský sněm

- Svolán P. ústavou
- Byl jednokomorový
- 383 poslanců mělo za úkol zformulovat ústavu
- V říjnu 1848 se přesunul z Vídně do Kroměříže
- Inspirace Americkou ústavou z roku 1791 – každý člověk je svobodný, má právo rozmnožovat své blaho hmotné i duševní
- Český poslanec Rieger

Stadionova ústava

- Vyhlášena společně s císařským manifestem, kterým byl rozpuštěn Kroměřížský sněm
- Oktrojovaná
- Březen 1849
- Říšský soud, obecní samospráva, rovnost před zákonem....
- Současně vydána Listina občanských práv a svobod
- Samotná ústava nikdy nevstoupila v platnost

Schmerlingova únorová ústava

- 1861, 3. oktrojovaná
- Sněmovna poslanců – volena nepřímo zemskými sněmy
- Panská sněmovna – jmenovaná císařem
- Centralistická – omezení vlivu zemských sněmů, posílení Říšského
- Nezakotvuje občanská práva

Tvorba práva po roce 1861

- Říšská rada
- Panovník
- Zemské sněmy
- 1863 – čeští poslanci nezasedají v Říšské radě, aby poukázali na nedodržování českého historického státního práva, proti únorové ústavě – tzv. **pasivní rezistence**

Zemské sněmy

- Orgány zemské samosprávy
- V čele v Čechách maršálek, na Moravě hejtman

Prosincová ústava

- 1867 do roku 1918
- Polylegální
- Zakotvuje občanské svobody
- Tvořena 5ti zákony:
  - O všeobecných právech státních občanů
  - O říšském soudu
  - O moci soudcovské
  - O moci vládní a výkonné
  - O společných záležitostech (R – U vyrovnání)

Volby

- 1873 – účinky pasivní perzistence zmařil úspěch německých liberálů – zavedení přímé volby do Říšské rady
- 1896 volební právo všech mužů starších 24 let tzv. volební kurie
- 26. leden 1907 první demokratické volby v Habsburské monarchii

Anenské patenty

- Týkaly se Českých zemí
- Rozpuštěny Zemské sněmy, které se už nikdy nesešly

Nástup nových politických stran

- Rakouská sociální demokracie – od roku 1878
československá soc. dem.
- První moderní politická strana
- Rovné a všeobecné volební právo
- 1894 Katolická strana
- 1898 Národně sociální strana
- 1899 Agrární strana

Tříkrálová deklarace

- 6. ledna 1918
- Vyhlášení českých poslanců Říšské rady, zemských sněmů za spoluúčasti představitelů české kultury
- Myšlenka svrchovanosti

Washingtonská deklarace

- vydaná v Paříži 16. října 1918
- prohlášení československé nezávislosti exilovou vládou
- podepsané jejím předsedou Tomášem Garriguem Masarykem, Milanem Rastislavem Štefánikem a Edvardem Benešem

28. Října 1918

- Národní výbor - **zákon o zřízení samostatného státu československého**
- Národní výbor - vykonavatel státní svrchovanosti.
- Složení osmatřicetičlenného sboru zrcadlilo zisky českých politických stran v posledních předválečných volbách do říšské rady v roce 1911(tzv. Švehlův klíč).

Prozatímní ústava

- **republikánské státní zřízení**
- **jednokomorové Národní shromáždění**
- Tzv. revoluční Národní shromáždění vzniklo rozšířením Národního výboru na 256 poslanců podle obdobného klíče, kterým byl obsazen Národní výbor

Ústavní listina Československé republiky

- 29. únor 1920
- zákonodárnou moc vykonávalo dvoukomorové Národní shromáždění složené z Poslanecké sněmovny (300) a Senátu (150)
- koncepce suverenity lidu
- volební právo žen

Zmocňovací zákon

- 9. červen 1933
- umožňoval vládě obcházet parlament a rozhodovat zrychleně
- vážný zásah do principů parlamentní demokracie
- přesto následkem krize nedošlo v naší zemi k odklonu od demokracie

15. – 16. prosinec 1938

- Schválen zmocňovací zákon pro posílení zákonodárné pravomoci prezidenta a vlády
- Parlament ukončil zasedání a nikdy se více nesešel

Protektorát Čechy a Morava

- 21. březen 1939
- prezident Hácha rozpustil Parlament

Prozatímní československé státní zřízení

- 9. července 1940 Londýn
- Složeno z prezidenta a Státní rady (40 členů)
- 15. října 1940 ústavní dekret – prezident vydává dekrety, které předkládá Státní radě

Prozatímní národní shromáždění

- Na základě ústavního dekretu
- 28. října 1945
- Zvolení delegáty Národních výborů
- Národní fronta – komunistická, soc. demokratická, národně socialistická a lidová strana

1. poválečné volby

- 26. květen 1946
- 2 roky
- úkolem schválit novou ústavu
- zvítězili komunisté, na Slovensku Demokratická strana

Ústava 9. května

- Po komunistickém puči 9. května 1948
- Jednokomorové Národní shromáždění
- Reálná moc náležela výhradně komunistické straně

Socialistická ústava

- 11. červenec 1960
- Vedoucí úloha Komunistické strany
- Národní shromáždění (300)
- Národní výbory
- Slovenská národní rada

Ústavní zákon o československé federaci

- 27. říjen 1968
- Federální shromáždění
  - Sněmovna lidu (200)
  - Sněmovna národů (150)
- Česká národní rada (200)
- Slovenská národní rada (150)

29. 11. 1989

- Zrušen ústavní článek o vedoucí úloze Komunistické strany

První svobodné volby

- 8.-9. červen 1990
- Občanské fórum
- Verejnost' proti násiliu

